

УДК 82.091:[821.163.2+821.58]

Чен И.,
кандидат по филологическите науки,
Пекински университет за чужди езици

ЗА ПРЕВОДА НА БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА ЗА ДЕЦА В КИТАЙ

Преводаческото внимание към българската литература в Китай датира от 20-те години на ХХ век, а специално към българската литература за деца – малко по-късно.

След основаването на републиките в България и в Китай, 50-те години на ХХ век са истински разцвет за превода на българската литература в Китай, но едва ли можем да кажем същото за детската литература. В заглавията на преведените книги за деца се открояват “Овчарчето Калитко” на Иван Хаджимарчев, “Лакомото мече” на Емилиян Станев, “Училище за смелите” на Емил Коралов и сборниците с избрани приказки “Червеният щъркел”, “Български народни приказки” и др. Може би причината е, че 50-те години на миналия век поради тяхната специфика са повече “години на възрастните” и по-малко “години на децата”.

Едва след отварянето на Китай към света в 80-те години на миналия век можем да говорим за втори подем в развитието на китайската литература за деца. Пред китайските деца се отваря един още по-голям прозорец: на световната класика. Точно оттогава започва подемът в превода на българската литература за деца и българското словесно народно творчество, които имат шанс да бъдат представени много по-пълно, в едни от най-добрите им образци.

През 1983 г. излиза преводът на сборник с преразказани фолклорни приказки под заглавието “Окото на пирата”, взето от едноименната приказка, преразказана от Чавдар Аладжов и публикувана в сборника “Морски приказки от цял свят” (1971 г.). Съставители и преводачи на този сборник са Лиу Джъбай и Джан Цинцай. В него са включени 31 избрани български народни приказки, преразказани от най-добрите български разказвачи, известни класически писатели като Елин Пелин, Ангел Каралийчев, Ран Босилек и др. Много от текстовете в тази книга (например “Старият елен”, “Неволята”, “Дар от сърце”, “Врабчето си прави гнездо”, “Сънят на врабчето”, “Дъщерята на говедаря”, “Камъкът и коларите”, “Патилата на овчаря”, “Приказка за бъчвата”, “Мързеливецът”, “Магаре и кон”, “Хитрата мравка”, “Добро за добро”, “Хитрият кръчмар”, “Момчето, кученцето, котенцето и жабчето”, “Врабчето и лисицата”, “Който не работи, не трябва да яде”, “Умният сиромас”, “Големанко” и мн. др.) по-късно отново се включват в други сборници с приказки за деца, публикувани в края на 90-те години на същия век и в началото на новия век.

През 1984 г. се публикува следващата книга с преводите на Лиу Джъбай и Джан Цинцай: “Избрани български приказки за деца”. Тази книга съдържа 35 произведения от девет български писатели, в които безсъмнено могат да се открият най-забележимите имена на българската класическа литература за деца,

като вече по-горе посочените. Те също влизат в други издания за деца по-късно и така многократно се преиздават и популяризират. Част от заглавията са: “От вар момиче”, “Безценното камъче”, “Братче и сестриче”, “Човекът и лъвът”, “Неблагодарната мечка”, “Вълкът и неговите жертви”, “Врабчето си иска зърното”, “Мечка и мравки”, “Морският княз”, “Морският цар и неговите дванадесет дъщери”, “Алчният просяк”, “Недоволната трънка”, “Чудната борина”, “Три сестрички” и др.

Трета книга с преводи на същите преводачи излиза през 1992 г. под заглавие “Двеминутни хумористични приказки”. Преводачите са подбрали най-хубавите и най-типичните произведения, пропити с българската национална специфика, като са ги разделили на три части: български народни хумористични приказки, габровски анекдоти и хумористични приказки за Хитър Петър. Това издание получава много добър прием сред китайските читатели – само до 1995 г. тиражът нараства на сто хиляди, книгата се преиздава седем пъти, а до днес най-малко дванайсет пъти.

1997 година е особено плодородна за превода на българския словесен фолклор за деца. През август същата година излизат два тома за деца под заглавие “Торба приказки за малките деца”. В тях са включени около 30 български произведения. А в деветте тома “Лодката с приказните съкровища”, издадени през октомври същата година, се наброяват повече от 50 български приказки, някои от които са препечатани от предишни издания, а други са нови преводи. Тук трябва да посочим, че единият от тези девет тома се нарича “Бабата мечка”, по името на българската народна приказка “Орачът и мечката”, което тук се преименува, за да се доближи до известното на китайските читатели заглавие “Бабата вълк”.

През новия век (2003 г.) излизат четири тома от поредицата “Червена ягода – мансардата на световните приказки за деца”. В тях са включени около 20 български творби, някои от които вече са добре познати от предишни публикации. По същото време най-голямото и специализирано за художествена литература китайско издателство “Народна литература” публикува книгата “Сто чуждестранни класически приказки за деца”, в която са представени избрани произведения от 17 страни. Вътре можем да открием шест творби на Елин Пелин (“Мързеливецът”), Ангел Каралийчев (“Майчина сълза”, “Безценното камъче”, “От вар момиче”), Георги Русафов (“Слънцето, луната и петелът”), всичките в превод на Лиу Джъбай, и на Йордан Радичков (“Магарешката сянка”), преведена от Ян Йендзие.

Освен българските преразказани приказки за деца, българската съвременна детска литература намира също добър прием сред китайските читатели. През 1983 г. издателство “Народна литература” издава сборник със заглавие “Лъжи”, по едноименната повест на руския автор Ал. Лиханов. В него са включени общо четири произведения от четири автори от Съветския съюз, Франция, САЩ и България. Избраната българска повест за тази книга е “Невероятните приключения на Билянка Разпилянка и Живко Ленилко” от Михаил Лъкатник. Преводачката е познато име: Лиу Джъбай. В предговора българското произведение се представя като “интересна повест със заплетен сюжет с възпитателно значение, с

национална специфика, с истински житейски привкус, която вдъхновява малките читатели”. Същата повед, заедно с “Ян Бибиан – невероятните приключения на едно хлапе” на Елин Пелин (в превод на Йен Синчан) съставят отделна книга от поредицата “Библиотека на световната литературна приказка за деца”, издадена през 1988 г. и получава специална национална награда. Преводът на романа на Елин Пелин е публикуван и в друг сборник през 1997 г.

Един от най-добрите съвременни български писатели – Валери Петров – става известен на китайските читатели първо със своята “Бяла приказка” (една от неговите известни “Пет приказки”). Това е избор на доказалата се като най-добрият преводач на българската народна и литературна приказка – Лиу Джъбай, която публикува превода си през 1991 г. в 24 брой на китайското тримесечно списание “Приказки за деца”.

Българската проза за деца по-разнообразно се представя (чрез преводите на Лиу Джъбай) през 1992 г. в поредицата “Библиотека на световната белетристика за деца”, където са включени писатели като Ран Босилек (с 13 творби от “Патиланци”: “Баба Цоцолана”, “Какво чудо стана”, “Свинчо се прослави”, “Светкавица”, “Дебеланко”, “Като никога”, “Дългобрадо”, “Спортистка”, “Денят на патиланците”, “Постноядка”, “Първи сняг”, “Свинчо жив остана” и “Писател”), Петър Незнакомов (с разказ от “Ах, тия хлапета”), Цветан Ангелов (“Как да се повика волята” и “Вълшебните чашки”), Михаил Лъкатник (откъс от поведта “Белият кораб”). Тази книга получава общокитайска награда на името на известната китайска писателка за деца Бинсин.

Същата година е издадена книгата за деца на Лилия Талева “Бобо, Борко, Борислав” (в превод на Лиу Джъбай) с прекрасните илюстрации на двама китайски художници. Нека да припомним тези истории, които може би вече не са тококва типични за детството на сегашните български деца, но звучат и днес неподправено: “Отляво, дете е сърцето”, “Едно, две, три, пет”, “Вчера, днес, утре”, “Голямото малко дете и малкият голям човек”, “На колко години е Дядо Мраз”, “Като помагаш на баба си”, “Игра на семейство”, “Бобо, Борко, Борислав”.

В учебниците, издадени през 90-те години на миналия век за китайските студенти по българска филология, също можем на намерим някои заглавия на приказки за деца като “Неволята”, “Сливи за смет”, “Мързеливата снаха”, “Най-скъпоценният плод”, “Как да се повика волята” и др.

Преведените български фолклорни приказки с многократните си преиздания в Китай стават част от приказната съкровищница и на китайската култура. Тук не можем да не отбележим особеното присъствие на две приказки от тях. През 2002 г. в новите четива за основното училище в Китай, одобрени от Държавния комитет за утвърждаване на учебниците, са избрани “Най-скъпоценният плод” (в четивата за ученици от първи клас) и “Камъкът и коларите” (за ученици от трети клас, но с пременено заглавие – “Съдружие”).

Чрез тези преводи китайските читатели се запознават с мисленето и психологията на българския народ и с вечния чар на творчеството му. Но без

посредническото желание и усилия на преводача на тези произведения, едва ли щеше да е възможно това. Професор Лиу Джъбай има заслугата за изграждането на културния мост между двете култури. Не е без значение, че нейните преводи са само от оригинал.

Тези преводи не само дават още духовна храна на китайските деца, но и им представят една друга, българска, традиционна култура и цивилизация, особено ценно във времето на отварянето на китайския поглед към света. Бих цитирала няколко изречения от послеписа на преводача към книгата "Окоето на пирата": "Тези приказки изразяват необятните мечти и желания на народа, описват борбата между доброто и злото, правото и кривото, честността и лицемерието, разкриват алчността, измамите и глупостта, възпяват добродетели като трудолюбие, чистота, почтеност и остроумие, отричат навици като самохвалство, мързел и др." [1, 139]. Това съвпада и с традиционната ценностна система на китайската нация, а и на много други нации. Всъщност общите ценности са в основата на успеха на тези преводи.

Жизнеността на българската класика за деца може да се предаде с метафоричното заглавие на една от преведените българските приказки – "Жива вода". Тя не само че ще тече, но и ще бъде жива завинаги.

За съжаление все още липсва достатъчно внимание на преводачите към най-съвременната българска литература за деца след обществените промени, които станаха в България (от 90-те години на XX век насам). Единственият превод от този период е на книгата "Гората на призраците" на Златко Енев, издадена през 2007 г. (а по интернет преводът на тази фентъзи-приказка се появява още през 2005 г.). Преводът не е от оригинал, а от английски език. Тази книга получава горещ прием в Китай като "момичешкия" вариант на "Хари Потер", и според китайските малки и големи читатели тя е още по-прекрасно фентъзи отколкото книгата на Джуана Роулинг. Това още веднъж доказва отличната литература традиция и големия талант на българските писатели. Запълването на празното място зависи от интереса на новото поколение преводачи, което тепърва ще показва своя вкус и преводачески професионализъм.

Литература

1. Каралийчев Ангел. Български народни приказки / Ангел Каралийчев. – София : Народна младеж, 1974. – Т. 2.
2. Петров Валери. Пет приказки / Валери Петров. – София : Издателство "Отечество", 1986.
3. Талева Лилия. Бобо, Борко и Борислав / Лилия Талева. – София : Издателство "Отечество", 1982.
4. Босилек Ран. Патилянци / Ран Босилек. – София : Народна младеж, 1985.
5. Джуренова Спасия. Баба разказва / Спасия Джуренова. – София : Народна младеж, 1961.
6. Аладжов Чавдар. Морски приказки от цял свят / Чавдар Аладжов. – Варна : Държавно издателство, 1971.
7. Попов Сава. Хитър Петър / Сава Попов. – София : Издателство "Отечество", 1982.
8. Сговорна дружина – преразказани народни приказки. – София : Издателство "Отечество", 1979.
9. Джъбай Лю. Окоето на пирата / Лю Джъбай. – Тиенцзин : Издателство "Синлей", 1983.

10. Джьбай Лю. Избрани български приказки за деца / Лю Джьбай. – Тиенцзин : Издателството за деца и юноши на провинция Хънан, 1984.
11. Джьбай Лю. Бяла приказка, списание “Приказки за деца” / Лю Джьбай. – Тиенцзин : Издателство “Синлей”, 1991. – Брой 24.
12. Джьбай Лю, Чинцай. Две минути хумористични приказки / Лю Джьбай Чинцай. – Тиенцзин : Издателство за деца и юноши на Хубей, 1992.
13. Джьбай Лю. Бобо, Борко и Борислав / Лю Джьбай. – Тиенцзин : Издателство “Синлей”, 1992.
14. Джан Мейни, Ли Джьгуан. Библиотека на световноизвестната белетристика / Джан Мейни Ли Джьгуан. – Тиенцзин : Издателство “Синлей”, 1992.
15. Джан Мейни, Ли Джьгуан. Библиотека на световноизвестните приказки / Джан Мейни Ли Джьгуан. – Тиенцзин : Издателство “Синлей”, 1992.
16. Йе Суй, Цзин Фън. Торба приказки за малките деца : в 2т. / Йе Суй Цзин Фън. – Пекин : Издателство за деца и юноши Анхуей, 1997.
17. Люй Йе и др. Червена ягода – най-доброто от световните приказки за деца : в 8 т. / Люй Йе. – Пекин : Издателство “Чунцзин”, 2003.
18. Цзин Фън и др. Вълшебна лодка от приказки / Цзин Фън. – Тиенцзин : Издателство “Синлей”, 1997.
19. Хитрости. – Пекин : Издателство “Народна литература”, 1983.
20. Сто чуждестранни класически приказки за деца. – Пекин : Издателство “Народна литература”, 2003.

Резюме

Темата на статията се отнася до рецепцията на българската литература за деца в Китай. Първите преводи датират от 50-те години на миналия век. Оказва се, че преводаческият интерес към стилизираните фолклорни приказки преобладава над интереса към авторската художествена литература. Преводите показват голямото съвпадение на традиционните ценностни системи на двата народа, а и на много други народи по света.

Ключови думи: превод, българската литература за деца, Китай.

Анотація

Темою статті є рецепція болгарської літератури про дітей Китаю. Перші переклади датовані 50-ми роками минулого століття. Виявляється, що перекладацький інтерес до стилізованих фольклорних казок превалував над інтересом до авторської художньої літератури. Переклади вказують на те, що багато співпадає у традиційних системах цінностей обох народів, а також у багатьох інших народів світу.

Ключові слова: переклад, болгарська література про дітей, Китай.

Summary

This paper is on the translation of Bulgarian children's literature into Chinese. The earliest translation can be dated back to 1950s. From the list of the works translated into Chinese, it can be seen that the interest in translating folk tales surpasses that in modern fictions. The translations also show that Chinese people and Bulgarian people share some basic aesthetical values.

Keywords: translation, Bulgarian children's literature, Chinese.